Metin Yapıları: Açıklayıcı, Sıralı/Kronolojik, Karşılaştırma/Zıtlık

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Metin yapısı:** Bilgilerin ya da olayların metinde düzenlenme biçimidir. Metinler genel olarak **öyküleyici** (olay, kahraman, zaman, mekân) ve **bilgilendirici** yapıdadır.
- **Açıklayıcı yapı:** Bir varlığı, kavramı ya da konuyu özellikleriyle tanıtır. "Nedir, nasıldır, hangi özellikleri vardır?" sorularına cevap verir.
- **Sıralı/kronolojik yapı:** Giriş cümlesiyle başlar; olaylar ya da işlem basamakları zaman sırasıyla verilir. İpuçları: **önce, ilk olarak, ardından, sonra, daha sonra, en son**, tarih ve yıllar.
- **Karşılaştırma/zıtlık yapısı:** İki ya da daha fazla konunun **benzer** ve **farklı** yönlerini anlatır. İpuçları: **aynı şekilde, benzer olarak, ikisi de, fakat, ancak, oysa, ise, -ken**.
- **Neden önemli?** Metnin yapısını fark eden okuyucu önemli bilgileri daha kolay bulur; bilgileri tablo, zaman çizelgesi ya da şema ile düzenleyebilir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Paragrafın metin yapısı aşağıdakilerden hangisidir?

> Kaplumbağalar ve kurbağalar hem karada hem de suya yakın yerlerde görülebilir. İkisi de yumurtayla çoğalır. Ancak kaplumbağaların vücudu sert bir kabukla korunurken kurbağaların derisi ince ve nemlidir. Kaplumbağalar onlarca yıl yaşayabilir; kurbağaların ömrü ise çok daha kısadır.

A) Sıralı/kronolojik B) Açıklayıcı C) Karşılaştırma/zıtlık D) Öyküleyici

2 Yukarıdaki paragrafta karşılaştırma/zıtlık yapısını gösteren **üç** kelime ya da ek yazınız.

3 Yukarıdaki paragraftan hareketle tabloyu tamamlayınız.

Özellik	Kaplumbağa	Kurbağa
Vücut örtüsü		
Ömür		
Çoğalma		

4 Paragrafın metin yapısı aşağıdakilerden hangisidir?

> Demli bir çay için önce çaydanlıktaki suyu kaynatırız. Ardından demliği ılık suyla çalkalayıp içine çayı koyarız. Su kaynayınca demliğe döker, demliği çaydanlığın üstüne yerleştiririz. Yaklaşık on beş dakika sonra çay içime hazır olur.

A) Açıklayıcı B) Sıralı/kronolojik C) Karşılaştırma/zıtlık D) Öyküleyici

5 Yukarıdaki paragrafta işlem sırasını gösteren ifadeleri yazınız.

6 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru olanlar için **D**, yanlış olanlar için **Y** yazınız.
(…) Sıralı/kronolojik yapıda olaylar zaman sırasına göre verilir.
(…) Karşılaştırma/zıtlık yapısında yalnızca benzerlikler anlatılır.
(…) Açıklayıcı yapı, bir varlığı ya da kavramı özellikleriyle tanıtır.
(…) "Oysa, fakat, ancak" gibi kelimeler farklılık bildirmek için kullanılabilir.

7 Kelime gruplarını, en çok kullanıldıkları metin yapısıyla eşleştiriniz.
1) ilk olarak, ardından, en son
2) benzer şekilde, oysa, fakat
3) özellikleri, oluşur, örneğin
a) Açıklayıcı b) Sıralı/kronolojik c) Karşılaştırma/zıtlık

8 Paragrafın metin yapısı aşağıdakilerden hangisidir?

> Çöl tilkisi, dünyanın en küçük tilki türlerinden biridir. Kum rengindeki tüyleri onu çölde düşmanlarından gizler. Vücuduna göre oldukça büyük olan kulakları hem vücut ısısını dışarı atmasına hem de kumun altındaki böcekleri duymasına yardım eder. Ayak tabanlarındaki kıllar sayesinde sıcak kumda rahatça yürür.

A) Öyküleyici B) Karşılaştırma/zıtlık C) Sıralı/kronolojik D) Açıklayıcı

9 Aşağıdaki metin türlerini **öyküleyici** (Ö) ya da **bilgilendirici** (B) olarak sınıflandırınız.
(…) Masal (…) Ansiklopedi maddesi (…) Hikâye (…) Bir cihazın kullanım kılavuzu

10 Boşluğu doldurunuz.
Olayların ya da işlem basamaklarının zaman sırasına göre anlatıldığı metin yapısına ..... denir.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki yazı konularına en uygun metin yapısını yazınız.
a) Kek nasıl yapılır?
b) Kedi ile köpeğin benzer ve farklı yönleri
c) Yunusların vücut özellikleri

12 Aşağıdaki cümlelerin hangisinde **karşılaştırma/zıtlık yoktur**?

A) Kitap okumak hayal gücünü geliştirir; resim yapmak da benzer şekilde hayal gücünü besler.
B) Bisiklet yakıt harcamaz, oysa otomobil yakıtla çalışır.
C) Tren istasyona tam saat dokuzda vardı.
D) Kışın günler kısa, yazın ise uzundur.

13 Cümleleri sıralı/kronolojik bir paragraf oluşturacak şekilde numaralandırınız.
(…) Ardından fidanı çukura yerleştirip köklerini toprakla örteriz.
(…) İlk olarak fidan için güneş alan bir yer seçip çukur kazarız.
(…) En son fidanı bolca sularız.
(…) Sonra toprağı ayağımızla hafifçe bastırırız.

14 Paragrafın metin yapısını belirleyiniz. Bu yapıyı hangi ipuçlarından anladınız?

> Kasabamızın kütüphanesi 1965 yılında tek odalı bir binada açıldı. 1980 yılında kitap sayısı artınca daha büyük bir binaya taşındı. 2005 yılında kütüphaneye bir bilgisayar bölümü eklendi. Bugün kütüphanede her yaştan okura hizmet veren bir çocuk bölümü de bulunuyor.

15 Yukarıdaki paragrafa göre kütüphaneye bilgisayar bölümü, kütüphane açıldıktan **kaç yıl sonra** eklenmiştir?

16 Tablodaki bilgileri kullanarak **karşılaştırma/zıtlık** yapısında 2-3 cümlelik bir paragraf yazınız.

	Kurşun kalem	Tükenmez kalem
Ne işe yarar?	Yazı yazmak	Yazı yazmak
Silinebilir mi?	Evet	Hayır
Açılması gerekir mi?	Evet	Hayır

17 Çöl tilkisini anlatan açıklayıcı paragrafa (8. soru) göre çöl tilkisinin büyük kulakları **hangi iki işe** yarar?

18 Karşılaştırma/zıtlık yapısındaki bir metnin bilgilerini düzenlemek için aşağıdakilerden hangisi **en uygundur**?

A) Zaman çizelgesi
B) Ortak ve farklı yönleri gösteren iki sütunlu tablo
C) Adım adım ilerleyen akış okları
D) Olayların geçtiği yerlerin haritası

19 Bir öğrenci, aşağıdaki paragraf için "Bu paragraf sıralı yapıdadır çünkü içinde **sonra** kelimesi geçiyor." demiştir. Öğrenci haklı mıdır? Açıklayınız.

> Köy okulları ile şehir okulları öğrencilerine aynı dersleri verir. Ancak köy okullarında sınıflar genellikle daha az kalabalıktır. Şehir okullarında ise okul sonrası kurslara ulaşmak daha kolaydır.

20 Paragrafın metin yapısını belirleyiniz. Paragraf hangi soruya cevap vermektedir?

> Termos, içine konulan sıcak ya da soğuk içeceğin sıcaklığını uzun süre koruyan bir kaptır. İç içe geçmiş iki duvardan oluşur. Bu iki duvar arasındaki havası boşaltılmış bölüm, ısının dışarı kaçmasını ve dışarıdan içeri girmesini zorlaştırır.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Metni okuyunuz. Numaralanmış bölümleri metin yapılarıyla eşleştiriniz.
a) Açıklayıcı b) Sıralı/kronolojik c) Karşılaştırma/zıtlık

> **Gökyüzünde Sessiz Bir Yolculuk**
>
> **I.** Sıcak hava balonu; büyük bir kumaş zarf, zarfın altındaki brülör ve yolcuların bindiği sepetten oluşan bir hava aracıdır.
> **II.** Balonu uçurmak için önce zarf yere serilip havayla doldurulur. Ardından brülör yakılarak zarfın içindeki hava ısıtılır. Sıcak hava, çevredeki soğuk havadan hafif olduğu için balon sonunda yükselmeye başlar.
> **III.** Balon da uçak da insanları havada taşır. Ancak uçak motorları ve kanatları sayesinde istenen yöne gider; balonun yönünü ise rüzgâr belirler.

22 Yukarıdaki metnin II. bölümüne göre balonun yükselmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Zarftaki sıcak havanın çevredeki soğuk havadan hafif olması
B) Sepetin çok hafif bir malzemeden yapılması
C) Rüzgârın balonu yukarı itmesi
D) Balonun motorlarının çalıştırılması

23 Yukarıdaki metnin III. bölümüne göre aşağıdakilerden hangisi balon ile uçağın **ortak** özelliğidir?

A) İnsanları havada taşımaları
B) Yönlerinin rüzgârla belirlenmesi
C) Kanatlarının bulunması
D) Motorla ilerlemeleri

24 Zeynep, "Kasabamızdaki saat kulesinin yapım aşamaları" konulu bir yazı yazacaktır.
a) Zeynep yazısında hangi metin yapısını kullanmalıdır?
b) Yazısında kullanabileceği **üç** geçiş ifadesi yazınız.

25 Bir öğrencinin yazı planı tabloda verilmiştir. Hangi satırda metin yapısı **yanlış** seçilmiştir? Doğrusunu yazınız.

	Yazının konusu	Seçilen metin yapısı
1	Tost yapmanın adımları	Sıralı/kronolojik
2	Kış ile yaz mevsiminin farkları	Karşılaştırma/zıtlık
3	Zürafanın vücut özellikleri	Sıralı/kronolojik
4	Okulumuzun kuruluşundan bugüne	Sıralı/kronolojik

26 Aşağıdaki iki bilgiyi karşılaştırma/zıtlık bildiren bir ifade kullanarak **tek cümlede** birleştiriniz.
Akdeniz kıyılarında yazlar sıcak ve kurak geçer.
Karadeniz kıyılarında yazlar daha serin ve yağışlı geçer.

27 Aynı konuyu işleyen iki metni okuyunuz. Hangisi **öyküleyici**, hangisi **bilgilendirici** metindir? Gerekçenizi yazınız.

> **1. metin:** Bal arıları kovanda iş bölümü yapar. İşçi arılar çiçeklerden nektar toplar, kovanı temizler ve yavrulara bakar.

> **2. metin:** Minik arı Vızvız, sabah ilk kez kovandan çıktığında gözlerine inanamadı. Papatyalar ona el sallıyor gibiydi. "Bugün en tatlı nektarı ben bulacağım!" dedi ve kanatlarını çırptı.

28 Paragrafta yazar aşağıdakilerden hangisini **yapmamıştır**?

> E-kitap da basılı kitap da okura yeni dünyaların kapısını açar. Bununla birlikte e-kitap yüzlerce eseri tek bir cihazda taşımamızı sağlar. Basılı kitap ise pil gerektirmez ve sayfalarını çevirmenin keyfini sunar. Görüldüğü gibi iki okuma biçiminin de kendine özgü güzellikleri vardır.

A) İki okuma biçiminin ortak yönünü belirtmek
B) İki okuma biçiminin farklı yönlerini ortaya koymak
C) Farklılık bildiren bağlayıcı ifadeler kullanmak
D) Olayları zaman sırasına göre anlatmak

29 Paragraftaki boşluklara uygun ifadeleri yazınız. (**ikisi de**, **oysa**, **benzer şekilde**)

> Yarasalar ve kuşlar uçabilen canlılardır. (1) ..... kanatlarını çırparak havada ilerler. Kuşların bir kısmı kışın sıcak bölgelere göç eder; bazı yarasa türleri de (2) ..... uzun göç yolculukları yapar. (3) ..... kuşlar yumurtlayarak çoğalır, yarasalar ise yavru doğurur.

30 Karışık verilen cümlelerle sıralı/kronolojik bir paragraf oluşturulduğunda **baştan üçüncü** cümle hangisi olur?

I. Son olarak hamuru fırına verip pişiririz.
II. İlk olarak unu, suyu, tuzu ve mayayı bir kapta karıştırıp yoğururuz.
III. Kabaran hamura şekil verip tepsiye koyarız.
IV. Hamurun üzerini örterek bir saat kabarmaya bırakırız.

A) I B) II C) III D) IV

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**